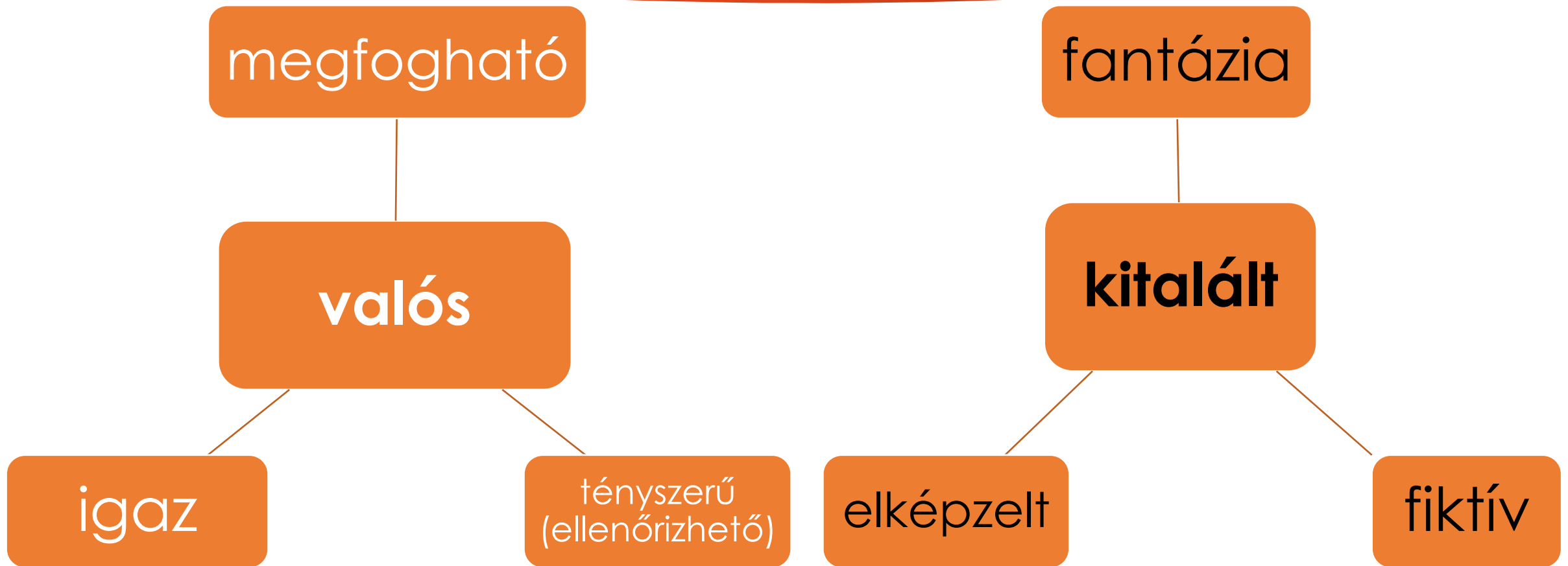

Az órán (el)aludni tilos!

Iszlai Ede; Elektromaros Szakközépiskola, Marosvásárhely

valós vs. kitalált

Valós és lehetséges (nyelvi) világok

- ▶ Az ablakunk alatt levő fa virágzik.
- ▶ Ma szombat van.
- ▶ Egész nap fáj a fejem.
- ▶ Az iskolában senki nem használ telefont.
- ▶ A barátommal végre elmentünk focizni.
- ▶ A kistestvére hazaért.
- ▶ Megvárlok a bolt előtt.

- ▶ Az órán elaludni tilos!
- ▶ Kérjük, ne telefonozzon!
- ▶ Kaphatnék egy pohár vizet?
- ▶ Adj egy pohár vizet!
- ▶ A barátaimmal végre elmehettünk focizni.
- ▶ A kistestvérem hazaérhetett.
- ▶ Megvárnálak a bolt előtt.

Valós és lehetséges világok

- ▶ Az ablakunk alatt levő fa virágzik.
- ▶ Ma szombat van.
- ▶ Egész nap fájt a fejem.
- ▶ Az iskolában senki nem használ telefont.
- ▶ A barátommal végre elmentünk focizni.
- ▶ A kistestvére hazaért.
- ▶ Megvárlak a bolt előtt.

- ▶ Az órán elaludni tilos!
- ▶ Kérjük, ne telefonozzon!
- ▶ Kaphatnék egy pohár vizet?
- ▶ Adj egy pohár vizet!
- ▶ Talán a barátaimmal végre elmehettünk focizni.
- ▶ A kistestvérem hazaérhetett.
- ▶ Megvárnálak a bolt előtt.

A lehetséges világok nyelvi formái

- ▶ ~~Az órán elaludni **tilos!**~~ (módosítószó)
- ▶ Kap**hat**ok egy pohár vizet? (kérés)
- ▶ Adj egy pohár vizet! (utasítás)
- ▶ Szerintem mondd el neki az igazat! (tanács)
- ▶ Elme**het** moziba, a szülei elengedték. (engedély)
- ▶ A kistestvérem hazaér**het**ett. (lehetőség/valószínűség)
- ▶ Megvár**n**álak a bolt előtt. (feltétel)

A továbbiakban olyan nyelvi esetekkel foglalkozunk, amelyek **kizárólag az igealakokat érintik a lehetséges világok megteremtésében. Tarts velem!**

Felszólítás-jellegű mondatok (utasítás; kérés; parancs)

- ▶ Kérjük, ne telefonozz!
- ▶ Azonnal tedd el a szendvicсед!
- ▶ Adj egy pohár vizet!
- ▶ Mondd el neki az igazat!
- ▶ Menj, beszélj meg vele a dolgot!
- ▶ Írj ki két ígét a szövegből!

Olyan lehetséges világra utalnak, amelyeket a beszélő a beszédpartners segítségével akar megteremteni, ezért megmondja neki, hogy mit tegyen. (—————> **felszólítómód-jeles igealakok**)

Feltételek teljesülése

- ▶ Épp indulnék.
- ▶ Megnézném ezt a filmet.
- ▶ Már egy éve együtt laknánk.
- ▶ Megnézném hogyan kosarazol.
- ▶ Samu sosem árulna el senkit.

Az *-n* toldaléknak köszönhetően a fenti mondatok nem tényközlések, hanem olyan világokról szólnak, amelyek léteznének ha ez vagy az a feltétel teljesülne. (———> **felételesmód-jel**)

Lehetőség és engedély

Lehetőség	Engedély
Szabad vagyok este, néz <u>het</u> ünk egy filmet	Kész a házid, néz <u>hetsz</u> egy filmet.
Elme <u>het</u> ek én is bevásárolni.	Ha ezt megbeszéltük, elme <u>hetsz</u> .
Ad <u>hatsz</u> egy tippet a kérdéshez.	Ad <u>hatsz</u> neki epret is.
Nyugodtan mond <u>hat</u> juk, hogy sikeres volt az előadás.	Elmond <u>hatod</u> neki is.

A *-hat/-het* toldalék akkor használatos, amikor egy külső (pl. mások engedélye, beleegyezése) vagy belső feltételtől (pl. a beszélő hangulata, szükségletei) függ az adott világ létrejötte. (———→ **ható igeképző**)

tehát:

- ▶ **felszólítómód-jeles igealak:** utasítás, parancs, tanács (akkor használjuk, amikor azt akarjuk elérni, hogy beszédpartnerünk valamit megtegyen; beszédpartnerünktől várjuk el, hogy egy feladat teljesítésével valósítsa meg az általunk elvárt világot;
- ▶ **feltételesmód-jel (-n):** akkor használjuk, amikor az általunk létrehozandó világ teljesüléséhez bizonyos felételeknek kell teljesülnie;
- ▶ **ható igeképző (-hat/-het):** engedély vagy lehetőség kifejezése.